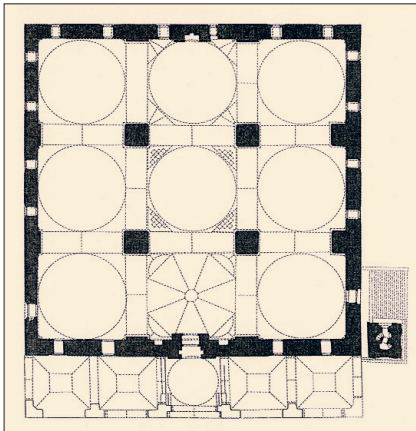

ULUCAMI

kitâbe mevcuttur. Kuzey cephesi boyunca uzanan beş birimli son cemaat yerinde ortadaki birimin üzeri kubbeyle, yanlardaki birimlerin üzeri aynalı tonozlarla örtülmüştür. Kesme taş ve tuğla sıralarından meydana gelen farklı bir mimariye sahip bu bölümde geometrik ve bitkisel bezemeli pencereler ayrıca dikkat çekmektedir. Taçkapı eksenindeki açıklıkta görülen basık kemerin üzerinde, 1748 yangını ve 1752 depreminde zarar gören caminin 1753 yılında I. Mahmud tarafından onarıldığını gösteren Türkçe manzum bir kitâbe yer almaktadır. 1865'te Sultan Abdülaziz döneminde tamir edilen caminin diğer kitâbesi Edirne Müzesi'ndedir. Yapının kuzeydoğu köşesinde ahşap bir sundurma altında abdest muslukları vardır. Eskiden cemaatin kış günleri sıcak su ile abdest almasını sağlayan özel bir tesisatının bulunduğu bilinmektedir.

İki minareli yapıda kuzeydoğudaki orijinal minare son cemaat yerinin sağ köşesindedir. Tek şerefeli minarenin kaide kısmına caminin bu yönündeki çömlekçiler kapısı aralığında duvar içinden bir merdivenle çıkılmaktadır. 1953 depreminde zarar gören minare 1965'te yeniden yapılmıştır. II. Murad tarafından sonradan ilâve edildiği tahmin edilen iki şerefeli minare ise kuzeybatı cephesinde son cemaat yerinin solunda camiden bağımsız halindedir. Kare kaidenin içine yerleştirilen çeşme ve köşelerdeki silindirik biçiminde, mukarnas konsollu ve konik külâhli çıkıntılı ile oldukça farklıdır. Günümüzde kitap satış yeri olarak kullanılan sebil, yapının kuzeydoğu cephesinde abdest musluk-

Edirne Ulucamii'nin planı

Edirne
Ulucamii
(Eskicami)

ları mahalline bitişik bir konumda yer almaktadır. Üç cepheli yapının dış cephesinde Nakkaşzâde Mehmed'e ait 1195 (1781) tarihli celi sülüs bir âyet kitâbesi mevcuttur. Caminin yanında 1826 yılında bir muvakkithânenin yapıldığı bilinmekle beraber yol yapımı sebebiyle ortadan kalkmıştır. Eskicami Medresesi Camiardı Medresesi ve Medrese-i Atîka adıyla da anılmaktadır; ancak bugüne ulaşmadığından mimarisi bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrahman Hibri, *Enisü'l-müsâmirin: Edirne Tarihi 1360-1650* (trc. Ratip Kazancıgil), Edirne 1996, s. 25; Ahmed Bâdi, *Riyâz-ı Belde-i Edirne: Edirne Bahçeleri* (trc. Ratip Kazancıgil), İstanbul 2000, I, 44-47, 136, 152; Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 54-55, 86, 104; Oktay Aslanapa, *Edirne'de Osmanlı Devri Abideleri*, İstanbul 1949, s. 6-13, 131-134; Aptullah Kuran, *İlk Devir Osmanlı Mimarisinde Cami*, Ankara 1964, s. 39-56; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 150-160, 162-163; Oral Onur, *Edirne Türk Tarihi Vesikalarından Kitabeler*, İstanbul 1972, s. 68-69, 80-86; a.m.f., *Edirne Minareleri*, Edirne 1972, s. 21-25; M. Baha Tanman, "Edirne'de Erken Dönem Osmanlı Camileri ve Özellikle Üç Şerefeli Cami Hakkında", *Edirne: Serhattaki Payitaht* (haz. Emin Nedret İşli - M. Sabri Koz), İstanbul 1998, s. 328-331; Yıldız Demiriz, "Edirne Camilerinde Kalem İşleri", a.e., s. 377; Gülçin Küçükkaya, "Edirne Anıtlarının Türk Mimarlık Tarihi İçindeki Yeri, Eski Cami ve Üç Şerefeli Cami", 1. *Edirne Kültür Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri (23-25 Ekim 2003)*, Edirne 2003, s. 35-46; Beyhan Karamağaralı, "Edirne Eski Camii'nin Kitabeleri ve Mimarimizdeki Yeri", *VD*, sy. 9 (1971), s. 331-336.

N. ÇİÇEK AKÇIL

Eğridir Ulucamii. Isparta'nın Eğridir ilçesinde Taşmedrese (Dündar Bey Medresesi) ile karşılıklı konumda düzgün dikdörtgen planlı bir meydanın güneyinde yer almaktadır. Caminin ve medresenin doğu duvarları hizasından geçen sur niteliğinde bir duvarla yapılar birbirine bağlanmak-

tadır. Caminin ilk yapım tarihini ve bânisini açıklayan bir kitâbesi yoktur. Ancak Hamidoğulları'ndan Dündar Bey zamanında yapıldığı bilinen Taşmedrese ile (701/1301-1302) aynı dönemde inşa edilmiş bir yapı olmasının yanında Hamidoğulları'nın üçüncü emiri olan ve ilk idaresi 1327-1328 yıllarında gerçekleşen Hızır Bey tarafından inşa ettirildiği de öne sürülmektedir. Bu sebeple Hızır Bey Camii diye de bilinen cami genellikle XIV. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilmektedir. Yapı 1815'te yangın geçirmiş, 1820'de Eğridir mütesellimi Yılanlıoğlu Şeyh Ali Ağa tarafından yeniden yaptırılmıştır. Caminin harimi 1819'da tekrar inşa edilirken kuzeye bakan taçkapının önüne dört ahşap direğe oturan konsollu ve ahşap tavanlı bir giriş saçağı eklenmiş, 1878'deki onarımda çatısı, batıdaki kapısı, pencereleri, mihrap ve minberi yeniden yapılmıştır. Eğridir âyanından Burhanzâde Hacı Murad Ağa 1884'te bir onarım daha gerçekleştirmiştir. Vakıf-

Eğridir Ulucamii (Hızır Bey Camii)

Eğridir
Ulucamii'nin
harim
kısmından
bir görünüşü

lar'ın yaptığı son onarımda harimin üzeri kurşun kaplı kırma çatıyla örtülmüştür.

Taçkapısı ve minaresi dışında özgünlüğünü tamamen yitiren caminin ilk yapısının dikdörtgen planlı, kâgir duvarlı ve ahşap direklerin taşıdığı düz ahşap çatılı olduğu ve ahşap direkli Selçuklu camileri tasarımını sürdürdüğü düşünülmektedir. Günümüzde düzgün olmayan dikdörtgen plana sahip yapı mihraba dik altı neflidir. Nefleri meydana getiren desteklerin yarısına yakını serbest, diğerleri duvarlara bitleştirilmiş durumda kullanılmıştır. Yapının her cephesinde yer alan pencereler doğu cephesinde çift sıra düzenlidir. Eksenindeki taçkapı dışında batı yönünde bir kapı daha vardır. Mihrap dıştan üçgen bir çıkıntı halinde vurgulanmıştır. Kuzey yönündeki taçkapı zeminin zamanla yükselmesi sonucu çukurda kalmıştır. Kesme taştan inşa edilen taçkapının dikdörtgen çerçevesi iç içe silmelerle kuşatılmıştır. Basık kemerli giriş kapısı sivri kemerle çevrelenmiş olup mukarnas kavsaraya sonlanmaktadır. Mukarnas kavsara gibi yanlarda bulunan nişlerin köşe sütunçeleri ve mukarnas kavsaraları da 1815 yangınında hasar görmüştür. Kavsaranın üzerinde görülen, Selçuklu sülüsüyle yazılmış âyet kuşağı özgün, kemer üzerinde yine bir âyetin yer aldığı kitâbe ise 1301 (1884) tarihlidir. Âyet kuşağının üzerinde yarım küre biçiminde geometrik süslemeli kabara Hamidoğulları dönemindedir. Kavsara ile âyet kuşağı arasında kalan çiçek görünümüne sahip rozetler ve kemerin üzerindeki âyet kitâbesini kuşatan kıvrık dal kabartmalı süslemeler muhtemelen XIX. yüzyılın başında ve sonundaki onarımlarda yapılmıştır. Caminin surun yuvarlak kemerli kapı açıklığı üzerinde yer alan ve konumuyla dikkati çeken minaresine surun arka cephesinden bir geçitle ulaşılmaktadır. Kesme taş örgülü minarenin sekizgen kaide-

sinin her yüzünde sivri kemerli bir niş bulunmakta ve kesme taşların firuze renkli tuğlalarla çevrelenmesinden oluşan bir süslemenin izleri görülmektedir. Minarenin pabuç kısmı sekizgen tabanlıdır. Alt ve üst kenarlarında birer silmeye sınırlanan gövde, testere dişi silmelerle dolgulanmış şerefe, petek ve kurşun kaplı külâh Osmanlı döneminde yenilenmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Böcüzade Süleyman Sami, *Kuruluşundan Bugüne Kadar Isparta Tarihi* (s.nşr. Suat Seren), İstanbul 1983, s. 101-103; Nermin Şaman Doğan, *Isparta'da Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimarisini*, Isparta 2008, s. 213-224. AHMET ÇAKMAK

Elbistan Ulucamii. Elbistan'ın merkezinde yer alır. Câmi-i Kebîr, Alâüddeve Bey Camii adlarıyla da bilinen caminin ilk yapım tarihi kesin değildir. Asıl taçkapısı üzerindeki dört satırlık sülüs kitâbe 637 (1239-40) tarihlidir; burada Anadolu Selçuklu Sultanı II. Gıyâseddin Keyhusrev zamanında bölgede imar faaliyetinde bulunan Emîr Mübârizüddin Çavlı'nın ismi geçmektedir. Taçkapının Selçuklu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda ilk yapının bu emîr tarafından yaptırıldığı ve kitâbenin de bu

döneme ait olduğu görüşünün yanı sıra kitâbenin Emîr Çavlı'nın inşa ettirdiği başka bir camiden buraya getirilmiş olabileceği de ileri sürülmüştür. Caminin günümüzdeki mimarisi Osmanlı üslubunu yansıtmaktadır. İlk yapının Şah İsmâil'in 1507'de Elbistan'da gerçekleştirdiği yıkım faaliyeti esnasında tahrip edildiği bilinmektedir. Alâüddeve Bey'den sonra Osmanlılar'ın desteğiyle Dulkadir Beyliği'nin yönetimini ele geçiren Şehsuvaroğlu Ali Bey tarafından (1515-1522) caminin Osmanlı üslubunda yeniden inşa edildiği düşünülmektedir. Bunlardan başka cami Kanûnî Sultan Süleyman ve IV. Mehmed zamanında onarım geçirmiştir; 1816'daki onarıma dair kitâbe de son cemaat yeri duvarında yer almaktadır. Cami daha sonra birkaç defa tamir edilmiş, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1990'lı yıllarda tekrar onarılmıştır.

Kuzey-güney doğrultusunda merkezî planlı yapının önünde üç birimli bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Yanları kapalı olan son cemaat yeri, ortada kare kesitli iki serbest pâyeye oturan üç sivri kemerli açıklığa sahiptir ve üzeri çapraz tonozlarla örtülmüştür. Mihrap ekseninde yer alan taçkapı cepheden taşkın yerleştirilmesi, sivri kemer içindeki mukarnaslı kavsarası, kitâbesi, köşe sütunçeleri ve yan nişleri, basık kemerli kapı açıklığı gibi özelliklerinden dolayı araştırmacılar yapının Selçuklu dönemine ait ilk halinden günümüze ulaştığını düşünmektedir. Ayrıca son cemaat yerine açılan iki pencerede görülen üç dilimli ikiz kemerli alınlıklar bölge özelliği göstermektedir. Kütesel görünümdeki caminin dış cephelerinde iki sıra halinde pencereler bulunmaktadır. Pencereler alt sıradakiler sivri kemerli alınlıklı olmak üzere dikdörtgen açıklıklıdır. Harim, ortada kare kesitli dört pâyeye oturan kemerler ve üzerinde pandantiflerle geçiş sağlanan 8,30 m. çapında kubbe ile örtü-

Elbistan
Ulucamii